

UNIVERZITET U NIŠU
EKONOMSKI FAKULTET
Časopis "EKONOMSKE TEME"
Godina izlaženja XLVII, br. 1, 2009., str. 121-137
Adresa: Trg kralja Aleksandra Ujedinitelja 11, 18000 Niš
Tel: +381 18 528 601 Fax: +381 18 523 268

DOHA RUNDA MULTILATERALNIH TRGOVINSKIH PREGOVORA

Mr Ivan Marković*

***Rezime:** Doha runda je prva runda multilateralnih trgovinskih pregovora od osnivanja Svetske trgovinske organizacije. Lansirana je usvajanjem Ministarske deklaracije na četvrtom sastanku Ministarske konferencije koji je održan u Dohi 2001. godine. Osnovni cilj runde je dalja liberalizacija svetskog trgovinskog sistema uz uvažavanje razvojnih potreba zemalja u razvoju. Ona obuhvata veliki broj pregovaračkih tema, od trgovine poljoprivrednim proizvodima do trgovinskih aspekata prava intelektualne svojine. O delikatnosti i obimu pregovora svedoči i činjenica da Doha runda još uvek traje.*

***Ključne reči:** STO, Doha runda, multilateralni pregovori, liberalizacija*

Uvod

Svetska trgovinska organizacija (STO) je prva međunarodna organizacija koja se bavi regulisanjem međunarodnih trgovinskih odnosa. Osnovana je 1. januara 1995. godine u skladu sa Sporazumom iz Marakeša o osnivanju STO [4]. Ovaj sporazum, zajedno sa Ministarskim deklaracijama i odlukama i Dogovorom o obavezama u sektoru finansijskih usluga čini Finalni akt [4, str. 2] koji je usvojen po uspešnom okončanju Urugvajске runde multilateralnih trgovinskih pregovora, 15. aprila 1994. godine. STO trenutno ima 153 članice. [3]

Osnovna funkcija STO je omogućavanje sprovođenja i delovanja Sporazuma iz Marakeša o osnivanju STO i multilateralnih trgovinskih

* Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja Republike Srbije

UDK 005.574

339.94; Pregledni rad

Primljeno:

sporazuma, kao i stvaranje okvira za sprovođenje i delovanje plurilateralnih trgovinskih sporazuma.

STO obezbeđuje forum za pregovore o multilateralnim trgovinskim odnosima između članica. Ona omogućava sprovođenje Dogovora o pravilima i procedurama za rešavanje sporova [4, str. 354] i Mehanizma za ispitivanje trgovinske politike [4, str. 380] i saraduje sa Međunarodnim monetarnim fondom i Međunarodnom bankom za obnovu i razvoj u kreiranju globalne ekonomske politike.

Kako bi se pomenute funkcije mogle sprovoditi, članom IV Sporazuma iz Marakeša o osnivanju STO predviđeno je formiranje određenih organa koji će se o tome starati.

Ministarska konferencija (Ministerial Conference) je vrhovni organ STO i nju čine predstavnici svih članica. Sastaje se najmanje jednom u dve godine i odlučuje o svim relevantnim pitanjima Multilateralnih trgovinskih sporazuma. Njenim zasedanjima prisustvuju sve članice, zemlje posmatrači i međunarodne organizacije sa statusom posmatrača (Međunarodni monetarni fond, Svetska banka itd.).

U periodu između dva zasedanja, sve funkcije Ministarske konferencije obavlja Generalni savet (General Council). Generalni savet je izvršni organ STO koji čine stalni predstavnici svih članica. Sastanci Generalnog saveta se održavaju redovno, obično jednom u dva meseca. On vodi svakodnevne aktivnosti STO, deluje u ime Ministarske konferencije u periodima između sastanaka i njoj odgovara za svoj rad. Pored toga, on je nadležan i za rešavanje sporova, kao i za praćenje i reviziju trgovinskih politika.

U cilju uspešne realizacije postignutih sporazuma Generalni savet delegira svoja ovlašćenja Savetima. Svaki Savet može, po potrebi, osnovati pomoćna tela-komitete, dok komiteti za pojedina pitanja mogu osnovati radne grupe. Unutar organizacione strukture STO deluju i komiteti za specifične oblasti koji su takođe odgovorni Generalnom savetu. Postoje i komiteti koji su direktno odgovorni Ministarskoj konferenciji.

Za tehničke i administrativne poslove je u skladu sa članom VI nadležan Sekretarijat STO u Ženevi, čijim radom rukovodi Generalni direktor STO. Trenutno ima 625 službenika i preuzima operativne aktivnosti vezane za organizaciju multilateralnih trgovinskih pregovora, kao i za sprovođenje trgovinskih sporazuma [14]. Posebna obaveza je pružanje tehničke pomoći zemljama u razvoju, naročito onim najmanje razvijenim. Uz to, Sekretarijat priprema analize trgovinskih politika, tumači pravila i

Doha runda multilateralnih trgovinskih pregovora

procedure STO za rešavanje trgovinskih sporova između članica i organizuje pregovore o pristupanju novih članica. Kontribucijama članica STO, koje se utvrđuju na osnovu njihovog učešća u svetskoj trgovini, formira se budžet STO koji je za 2008. godinu iznosio 180 483 300 švajcarskih franaka (oko 115 miliona evra), pri čemu se oko 70% svih troškova odnosi na servisiranje obaveza prema zaposlenima u Sekretarijatu STO [15].

1. Pokretanje Doha runde pregovora

Na četvrtom sastanku Ministarske konferencije, koja je održana u Dohi (Katar) od 9. do 13. novembra 2001. godine, usvojena je Ministarska deklaracija kojom je pokrenuta prva runda multilateralnih trgovinskih pregovora u okviru STO – Doha runda [5].

Ministarska deklaracija iz Dohe je predviđala da će pregovaračke teme biti podeljene u tri grupe. Glavne oblasti pregovora bile su pitanja sprovođenja usvojenih sporazuma, poljoprivreda, usluge, pristup tržištu za nepoljoprivredne proizvode, pravila STO o antidampingu i subvencijama i kreiranje multilateralnog sistema geografskih oznaka. Pored toga pregovori će biti nastavljeni i u vezi trgovine i investicija, trgovine i politike konkurencije, transparentnosti vladinih nabavki, olakšavanja trgovine i trgovine i životne sredine. Treća grupa tema obuhvatala je elektronsku trgovinu, malu privredu, trgovinu, dugove i finansije, trgovinu i transfer tehnologije, tehničku saradnju i izgradnju kapaciteta, tretman najmanje razvijenih zemalja i poseban i povoljniji tretman za zemlje u razvoju.

Zemlje u razvoju su insistirale da Doha runda bude fokusirana na razvojna pitanja i zbog toga se Ministarska deklaracija iz Dohe i sva prateća dokumenta nazivaju i Razvojni plan iz Dohe (Doha Development Agenda) [2].

1.1 Organizacija i upravljanje pregovorima

Ministarskom deklaracijom iz Dohe predviđeno je da se pregovori po svim temama završe do 1. januara 2005. godine. Pod nadzorom Generalnog saveta, osnovan je Komitet za trgovinske pregovore, sa mandatom da uspostavi odgovarajuće mehanizme za sprovođenje pregovora i nadgledanje njihovog napretka. Prva sednica Komiteta za trgovinske pregovore trebalo je da se održi najkasnije 31. januara 2002. godine.

Odlučeno je da sprovođenje i zaključivanje pregovora kao i stupanje na snagu usaglašenih sporazuma bude u skladu sa metodom tzv. jedinstvenog poduhvata u kome pregovori nisu uspešno okončani dok se ne

postignu dogovori po svim pitanjima. Izuzetak od jedinstvenog poduhvata bili su samo pregovori o unapređenju Dogovora o pravilima i procedurama za rešavanje sporova.

1.2 Poljoprivreda

Pregovori su, u skladu sa članom XX Sporazuma o poljoprivredi [4, str. 33], otpočeli još 2000. godine. Do Ministarske konferencije u Dohi preko 120 članica je podnelo svoje predloge. Usvajanjem Ministarske deklaracije, članice su se obavezale na pregovore u tri oblasti: olakšavanje pristupa tržištu kroz snižavanje stepena zaštite domaćih tržišta; postepeno snižavanje do potpunog ukidanja izvoznih subvencija i značajno snižavanje domaće podrške koja utiče na pojavu poremećaja na tržištu.

Pregovori u oblasti poljoprivrede bi trebalo da se sprovede uz poštovanje principa posebnog tretmana za zemlje u razvoju i uzimanje u obzir i pitanja koja imaju indirektno veze sa poljoprivredom kao što su zaštita životne sredine, ispravnost hrane i razvoj seoskih područja.

Planirano je da se pregovori vode u okviru Komiteta za poljoprivredu i da se završe do 1. januara 2005. godine.

1.3 Industrijski proizvodi

Članice su se složile da lansiraju pregovore o snižavanju carina na sve industrijske proizvode. Cilj je bio da se smanje ili gde je to moguće ukinu carine, uključujući i eliminisanje carinskih vrhova, visokih carina, carinske eskalacije i necarinskih barijera, koje se posebno odnosi na proizvode koje izvoze zemlje u razvoju. U pregovorima bi trebalo u potpunosti uzeti u obzir poseban tretman zemalja u razvoju i najmanje razvijenih zemalja od kojih ne bi trebalo zahtevati reciprocitet u koncesijama.

Međutim, na samom početku nastao je problem u vezi modaliteta pod kojima će se voditi pregovori. Članice nisu mogle da postignu dogovor o tome da li da se usvoji formula za sniženje carina ili da se pregovori vode po proizvod po proizvod metodi. Prvi metod podrazumeva da se usvoji formula koju bi sve članice primenile i tako snizile postojeće carinske stope, dok drugi podrazumeva da se do nižih carina dodje kroz bilateralne pregovore. Dogovoreno je da se stavovi usaglase do 31. maja 2003. godine. [7]

Odlučeno je da će se pregovori voditi u okviru Pregovaračke grupe za pristup tržištu.

Doha runda multilateralnih trgovinskih pregovora

1.4 Usluge

U skladu sa članom XIX Opšteg sporazuma o trgovini uslugama (GATS), koji je predviđao da pregovori moraju biti nastavljeni najkasnije pet godina od njegovog usvajanja, nova runda pregovora je otpočela još početkom 2000. godine pod okriljem Saveta za trgovinu uslugama.

Krajem marta 2001. godine Savet za trgovinu uslugama je usvojio smernice i pravila procedure za sprovođenje pregovora. Na Ministarskoj konferenciji u Dohi precizirano je da je rok za podnošenje inicijalnih zahteva 30. jun 2002. godine, a inicijalnih ponuda 31. mart 2003. godine.

1.5 Trgovinski aspekti prava intelektualne svojine

U okviru ove oblasti izdvojene su tri pregovaračke teme: trgovinski aspekti prava intelektualne svojine i zdravlje, oznake geografskog porekla [1, str. 158] i ocena postojećih pravila.

Članice su se složile da odredbe Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (TRIPS) treba tumačiti tako da one ne treba da ograničavaju pristup postojećim i stvaranje novih lekova. U okviru Saveta za trgovinske aspekte prava intelektualne svojine dogovoreno je da se najmanje razvijenim zemljama produži rok za punu primenu odredbi o patentnom sistemu za lekove do 1. januara 2016. godine.

Usvajanjem Ministarske deklaracije otvoreni su pregovori za uspostavljanje međunarodnog sistema za utvrđivanje oznaka geografskog porekla za vina i alkohol. Planirano je da ovi pregovori budu završeni najkasnije do početka sledeće Ministarske konferencije.

Treća pregovaračka tema bila je ocena postojećih pravila sadržanih u TRIPS. Ovo se prvenstveno odnosilo na patentno pravo u oblasti unapređenja biljnih i životinjskih vrsta i zaštitu biljne raznovrsnosti, ali je naglašeno i da će se ići na ocenu kompletnog sporazuma. Pri tome bi se posebno vodilo računa o odnosu između TRIPS i Konvencije Ujedinjenih nacija o biološkoj raznovrsnosti [1, str. 82] i zaštiti tradicionalnog znanja i folklora.

Za sprovođenje ovih pregovora nadležnost je poverena Savetu za trgovinske aspekte prava intelektualne svojine.

1.6 Singapurske teme

Singapurske teme su pregovaračka pitanja koja su uključena u proces pregovora u okviru STO na prvom sastanku Ministarske konferencije koji je održan od 9. do 13. decembra 1996. godine u Singapuru. U singapurske teme spadaju sledeća pitanja: trgovina i investicije, trgovina i konkurencija, olakšavanje trgovine i transparentnost u vladinim nabavkama. [16]

Iako su postojali neki pozitivni pomaci, u suštini pregovori po ovim pitanjima su bili blokirani. Zbog toga je 1. avgusta 2004. godine doneta odluka da se trgovina i investicije, trgovina i konkurencija i transparentnost u vladinim nabavkama isključe iz pregovaračkog procesa Doha runde.

Od singapurskih tema jedini izuzetak predstavljalo je olakšavanje trgovine, gde su se pod okriljem Saveta za robe izdvojili pregovori po sledećim članovima GATT: sloboda tranzita (član V); dažbine i formalnosti u vezi sa uvozom i izvozom (član VIII) i Objavljivanje i administriranje trgovinskih propisa (član X).

Planirano je da se ovi pregovori završe do sledeće Ministarske konferencije.

1.7 Rešavanje sporova

Gotovo od samog početka funkcionisanja, Telo za rešavanje sporova je bilo predmet kritika i ogromna većina članica je smatrala da je potrebno poboljšati pojedine odredbe postojećeg Dogovora o pravilima i procedurama za rešavanje sporova. I pored nekoliko pokušaja napredak nije postignut. To je jedan od razloga što su Ministarskom deklaracijom pregovori po ovom pitanju izuzeti iz mandata Doha runde i što će trajati sve dok se dogovor ne postigne, bez obzira na tok pregovora same runde.

1.8 Tehnička pomoć

Tehnička pomoć zemljama u razvoju je jedna od važnijih tema Doha runde. Ministarska deklaracija predviđa da Sekretarijat STO u saradnji sa ostalim relevantnim telima treba da ohrabri zemlje u razvoju da posmatraju trgovinu kao značajan faktor smanjenja siromaštva i da uključe mere trgovinske politike u svoje strategije razvoja. U okviru Doha runde dat je prioritet malim, osetljivim i tranzicionim privredama, kao i članicama i posmatračima koje nemaju stalne misije u Ženevi.

Doha runda multilateralnih trgovinskih pregovora

Ministarska deklaracija iz Dohe je pored toga zahtevala i uspostavljanje trajnog i stabilnog mehanizma finansiranja programa tehničke pomoći. U skladu sa tim Generalni savet je 20. decembra 2001. godine prilikom usvajanja budžeta povećao iznos sredstava za ovu namenu za 80% i osnovao Globalni trust fond za razvojni program iz Dohe [6] koji danas raspolaže sa oko 30 miliona dolara.

1.9 Najmanje razvijene zemlje

Usvajanjem Ministarske deklaracije članice su se obavezale na uklanjanje carinskih, kvantitativnih i drugih ograničenja na uvoz proizvoda iz najmanje razvijenih zemalja. Pored toga, planirano je i da se razmotre i dodatne mere za olakšanje pristupa tržištu. Najmanje razvijenim zemljama će biti omogućen lakši i brži proces pristupanja Svetskoj trgovinskoj organizaciji.

1.10 Poseban tretman

Sporazumi u okviru STO sadrže odredbe koje predviđaju poseban tretman za zemlje u razvoju. Poseban tretman se obezbeđuje dužim rokovima za primenu sporazuma, kao i merama za olakšanje pristupa tržištima razvijenih zemalja. Ministarska deklaracija iz Dohe obavezuje članice da pristupe ojačavanju i preciziranju mera koje obezbeđuju poseban tretman zemljama u razvoju. Komitet za trgovinu i razvoj bi trebalo da identifikuje koje od tih mera bi bile obavezujuće.

2. Ministarska konferencija u Kankunu

Peta Ministarska konferencija je održana od 10. do 14. septembra 2003. godine u Kankunu (Meksiko) i završila je neuspehom pošto su pregovori nastavljeni i posle postavljenih rokova.

Sama konferencija je trebalo da pruži presek stanja o toku pregovora u okviru Doha runde i da omogući da se donesu odgovarajuće odluke tamo gde postoje problemi za njihov nastavak. Pregovori su od otpočinjanja i pored jasnih mandata i preciznih rokova tekli suviše sporo i sa velikim problemima. Zemlje u razvoju su pokušavale da sprovedu mandat Doha runde koji između ostalog govori o olakšavanju pristupa tržištu za njihove proizvode. Razvijene zemlje su nastavile praksu insistiranja na preuzimanju dodatnih obaveza i otvaranju novih oblasti pregovora. Takva situacija je dovela do konstantnog usporavanja pregovora i odlaganje donošenja odluka

za zasedanje Ministarske konferencije u Kankunu. Međutim, suviše veliki broj otvorenih pitanja iznet na forum od 148 članica, nije mogao da dovede do pozitivnog ishoda.

3. Julski paket

Nakon neuspeha Ministarske konferencije u Kankunu nastavljene su aktivnosti na približavanju stavova članica STO. Generalni savet STO je 1. avgusta 2004. godine usvojio dokument koji je trebalo da otkloni zastoje do koga je došlo u pregovorima – Julski paket [11]. On govori o potrebi da članice pojačaju napore kako bi došlo do uspešnog okončanja pregovora u svim oblastima.

3.1 Poljoprivreda

Julski paket je predviđao da će se svi pregovori sprovoditi uz puno poštovanje posebnog tretmana za zemlje u razvoju. Poljoprivreda je izuzetno važna za ekonomski razvoj zemalja u razvoju i iskazana je želja da im se omogući uvođenje određenih mera koje bi omogućile ostvarenje razvojnih ciljeva, smanjenje siromaštva, sigurno snabdevanje hranom i povećanje standarda.

Što se tiče snižavanja nivoa domaće podrške ono je trebalo da kod razvijenih zemalja bude sprovedeno po proporcionalnom pristupu, odnosno da članice koje imaju viši stepen domaće podrške imaju i viši stepen smanjenja. Zemljama u razvoju bi bili omogućeni duži periodi za primenu postignutih dogovora i niži stepen preuzimanja obaveza. Dogovoreno je da bi nivo domaće podrške trebalo da bude smanjen za najmanje 20%.

Što se tiče mera podrške izvozu Julskim paketom je predviđeno da će se utvrditi precizni rokovi za postepeno ukidanje izvoznih subvencija.

Dogovoreno je i značajno olakšavanje pristupa tržištu, odnosno snižavanje stepena zaštite, koje će takođe biti sprovedeno u skladu sa proporcionalnim pristupom. Članice koje imaju viši nivo carinskih stopa, obavezaće se na veće snižavanje carina.

3.2 Industrijski proizvodi

Dogovoreno je da se usvoji formula koja treba da posluži za snižavanje carina, carinskih vrhova, visokih carina i carinske eskalacije. Usvojena formula bi se primenjivala na nivo carina koji će se dobiti nakon potpune primene postojećih sporazuma.

Doha runda multilateralnih trgovinskih pregovora

Ponovo je istaknuto da će se poseban tretman zemalja u razvoju u potpunosti poštovati. Od njih, kao i od najmanje razvijenih zemalja se ne očekuje potpuni reciprocitet u preuzimanju obaveza. Članice su se složile da će zemljama u razvoju biti ponudjene i dodatne pogodnosti.

Od najmanje razvijenih zemalja se neće očekivati da primene formulu na svoje carine. Zatraženo je od ostalih članica da za ove zemlje odobre posebne olakšice.

Članice su postigle dogovor da se posebna pažnja posveti necarinskim barijerama. Najkasnije do 31. oktobra 2004. godine trebalo je identifikovati, ispitati, kategorizovati i otpočeti pregovore o njima. Modaliteti pregovora o necarinskim barijerama će biti naknadno utvrđeni uz puno poštovanje posebnog tretmana zemalja u razvoju i najmanje razvijenih zemalja.

3.3 Usluge

Generalni savet je usvojio konkretne preporuke u vezi pregovora o uslugama. Članice koje do tog trenutka nisu predale inicijalne ponude morale su to da učine u najkraćem roku, dok su revidirane ponude morale biti podnete najkasnije do maja 2005. godine. Radi omogućavanja efektivnog pristupa tržištu, članice bi trebalo da se potrudu da ponude budu sa što većim obuhvatom sektora usluga.

Posebnu pažnju bi trebalo posvetiti potrebama zemalja u razvoju i najmanje razvijenih zemalja i trebalo bi im pružiti posebnu tehničku pomoć kako bi im se olakšalo aktivno učešće u pregovorima;

3.4 Razvojna pitanja

Usvajanjem Julskog paketa, Generalni savet je ponovo potvrdio izraženu razvojnu komponentu Doha runde pregovora, koja za svoj osnovni cilj treba da ima ostvarivanje interesa zemalja u razvoju i najmanje razvijenih zemalja.

Naglašena je potreba za još značajnijim pružanjem tehničke pomoći onim zemljama kojima je potrebna. Tehničku pomoć bi trebalo usmeriti ka povećanju efikasnosti učestvovanja u pregovorima, podršci primeni pravila i procedura STO i prilagođavanju nacionalnih ekonomija.

3.5 Ostala pitanja Doha runde

U vezi sa svim ostalim pitanjima koja su otvorena pokretanjem Doha runde usvojene su opšte ocene da treba pojačati napore ka postizanju dogovora. Naglašeno je da su trgovinski aspekti prava intelektualne svojine, olakšavanje trgovine, pravila STO, zaštita životne sredine, trgovina, spoljni dug i finansije, male privrede, trgovina i transfer tehnologije, tehnička pomoć, najmanje razvijene zemlje i poseban tretman za zemlje u razvoju i najmanje razvijene zemlje veoma važne teme i ravnopravni delovi jedinstvenog poduhvata. Naglašena je važnost i pregovora o poboljšanju pojedinih odredbi Dogovora o pravilima i procedurama za rešavanje sporova, koji nisu deo jedinstvenog poduhvata.

4. Ministarska konferencija u Hong Kongu

Šesta Ministarska konferencija je održana od 13. do 18. decembra 2005. godine u Hong Kongu. Održana je sa namerom da se nakon usvajanja Julskog paketa ubrzaju pregovori u okviru Doha runde kako bi se ona okončala do kraja 2006. godine. U okviru Ministarske deklaracije usvojene su smernice za dalje pregovore po najvažnijim pitanjima, koje bi trebale da doprinesu ostvarenju ovog cilja. [10]

4.1 Poljoprivreda

Što se tiče smanjenja domaće podrške poljoprivrednim proizvođačima koja utiče na trgovinu, postignut je dogovor da se članice podele u tri grupe u skladu sa visinom domaće podrške. Prvu grupu bi činile članice sa najvišim nivoom domaće podrške, drugu sa srednjim, a treću sa najnižim nivoom domaće podrške. Zemlje u razvoju bi po automatizmu bile članice treće grupe. U skladu sa ovom podelom od prve grupe bi se tražilo najveće snižavanje nivoa domaće podrške, od druge srednje i od treće najniže.

Članice su se složile da se do kraja 2013. godine potpuno ukinu izvozne subvencije i sve ostale izvozne mere sličnog efekta. Ovo ukidanje mora biti progresivnog karaktera, odnosno da se značajan deo izvoznih subvencija ukine do polovine ovog roka, tačnije do kraja 2009. godine. Zemlje u razvoju bi imale dodatnih pet godina za potpuno ukidanje izvoznih subvencija.

Što se tiče olakšanja pristupa tržištu, konstatovano je da postoji napredak u eliminisanju necarinskih dažbina i njihovom izražavanju u

Doha runda multilateralnih trgovinskih pregovora

carinskim ekvivalentima (tarifikacija). Usaglašeno je da se članice podele u četiri grupe u skladu sa nivoom ograničenja pristupa tržištu, ali nije postignuta saglasnost o kriterijumima za podelu.

Ponovo je naglašeno da će se u svim pregovorima poštovati poseban tretman za zemlje u razvoju. Zaključeno je da modaliteti za sprovođenje pregovora moraju biti usaglašeni najkasnije do 30. aprila 2006. godine, a da se inicijalne Liste koncesija moraju dostaviti do 31. jula 2006. godine.

4.2 Industrijski proizvodi

Što se tiče pregovora o olakšanju pristupa tržištu za industrijske proizvode, usvojena je tzv. švajcarska formula koja treba da se primeni na postojeći nivo carina (švajcarska formula za izračunavanje carinske stope glasi: $Z = AX / (A+X)$, gde je Z nova carinska stopa, A koeficijent smanjenja i X inicijalna carinska stopa). Članice su konkretizovale mere posebnog tretmana za zemlje u razvoju kroz olakšice u primeni formule, davanju koncesija bez zahteva za punim reciprocitetom i dužim rokovima za implementaciju postignutih dogovora.

Slično pregovorima o trgovini poljoprivrednim proizvodima, članice su se saglasile da se do 30. aprila 2006. godine postigne dogovor o modalitetima i njihovoj primeni, a da sve članice predaju Liste koncesija do 31. jula iste godine.

4.3 Usluge

Naglašeno je da će se pregovori o liberalizaciji trgovine uslugama odvijati u skladu sa načelom podsticanja ekonomskog razvoja svih članica STO uz puno poštovanje položaja zemalja u razvoju i najmanje razvijenih zemalja. Oni bi trebalo da se vode u skladu sa GATS, Ministarskom deklaracijom iz Dohe, Pravilima i procedurama za pregovore o trgovini uslugama [9], Modalitetima za poseban tretman najmanje razvijenih zemalja [13] i odlukama sadržanim u Julskom paketu.

4.4 Trgovinski aspekti prava intelektualne svojine

Ministarskom deklaracijom iz Hong Konga je konstatovano da se pregovori o uspostavljanju multilateralnog sistema za prijavljivanje i registraciju oznaka geografskog porekla za vina i alkohole odvijaju nešto sporije od ostalih pregovora. Članice se pozivaju da intenziviraju pregovore kako bi se i oni završili u predviđenim vremenskim okvirima.

4.5 Poseban tretman

Što se tiče posebnog tretmana za zemlje u razvoju predviđeno je da Komitet za trgovinu i razvoj treba da završi pregled svih sporazuma i da podnese izveštaj o odredbama u kojima se spominje poseban tretman do jula 2005. godine. Pošto pregovori u ovoj oblasti nisu tekli kako je planirano, rok za njihov završetak je produžen do decembra 2006. godine.

4.6 Najmanje razvijene zemlje

Najmanje razvijene zemlje bi trebalo mnogo brže integrisati u multilateralni trgovinski sistem u skladu sa smernicama sadržanim u Ministarskoj deklaraciji iz Dohe, Julskom paketu i Deklaracijom iz Livingstona koje je usvojena na četvrtom Ministarskom sastanku posvećenom trgovini sa najmanje razvijenim zemljama, koji je održan u Livingstonu (Zambija) od 25. do 26. juna 2005. godine. [12]

U skladu sa ovim dokumentima dogovoreno je da se uvoz proizvoda poreklom iz najmanje razvijenih zemalja oslobodi od plaćanja carine i ne podleže kvantitativnim ograničenjima. Sve članice bi trebalo da preduzmu dodatne mere kako bi se obezbedile jednostavnije carinske procedure i olakšan pristup tržištu. U pregovorima o liberalizaciji tržišta usluga, članice treba da daju prioritet sektorima usluga i načinima pružanja usluga koji su od posebnog interesa za najmanje razvijene zemlje. Kod pregovora o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine ovim zemljama bi trebalo odobriti duže tranzicione rokove. Pored toga, pojačano pružanje tehničke pomoći treba usmeriti ka prevazilaženju problema nedovoljne obučenosti državnih službenika najmanje razvijenih zemalja za aktivno učestvovanje u multilateralnim trgovinskim pregovorima.

5. Suspenzija Doha runde pregovora

I pored intenzivnih pregovora u prvoj polovini 2006. godine Generalni savet je bio prinuđen da na sednici koja je održana 27. i 28. jula 2006. godine podrži preporuku Generalnog direktora STO i suspenduje pregovore u okviru Doha runde. Konstantovano je da nije došlo do neophodnih promena pregovaračkih pozicija, pa samim tim nije ni moglo doći do približavanja stavova i postizanja dogovora.

Očigledno je da je direktan uzrok suspenzije pregovora bila nemogućnost da se usaglase stavovi po pitanju poljoprivrede. Može se reći

Doha runda multilateralnih trgovinskih pregovora

da su gotovo sve članice, u skladu sa svojom pozicijom u svetskoj trgovini, doprinele ovakvom ishodu.

Obećanje američke administracije dato 2005. godine da će u sledećih pet godina smanjiti domaće subvencije poljoprivredi za 60% ostalo je u senci Zakona o poljoprivredi iz 2002. godine kojim su one povećane na 190 milijardi dolara za period od šest godina. To je onemogućilo SAD da ponude značajnije koncesije koje bi možda omogućile uspeh pregovora i prebacilo težište pregovora o poljoprivredi na snižavanje carina. Pored toga SAD su negodovala zbog toga što bi ovakvi pregovori omogućili Japanu, koji trenutno ima carinsku stopu od 750% na pirinač da zadrži trocifreni iznos carine i da Indija ostane na carinama od 400% i 782% na mušku i dečiju odeću. SAD su imale još jedan ograničavajući faktor koji se odnosi na dužinu pregovora. Sredinom 2002. godine predsednik Buš je dobio posebna ovlašćenja koja se odnose na spoljnu trgovinu. Ova ovlašćenja mu omogućuju da sve sporazume koje zaključi, Kongres SAD može ili da prihvati ili da odbije, a da pritom nema pravo da unosi izmene. Važan faktor u pregovorima je da su ta ovlašćenja istekla u junu 2007. godine.

EU je u pregovore ušla sa predlogom o snižavanju carina za prosečnih 39%. Grupa 20 zemalja u razvoju koje imaju posebne interese u sektoru poljoprivrede [3] tražila je prosečno sniženje od 54% dok su SAD tražile 66%. EU je na kraju ponudila 50-51,5%. Pored toga EU je tražila izuzeće za neke osetljive proizvode kao na primer govedinu. G-20 i SAD su istakle da to izuzeće ne može da se odnosi na više od 1% carinskih pozicija (otprilike 20 proizvoda). EU je tražila 8% da bi svoj zahtev na kraju snizila na 4-5%.

Japan je ostao na stanovištu da kao zemlja koja je veliki neto uvoznik hrane moga snažno da štiti i subvencionise svoj sektor poljoprivrede.

Brazil i Indija su odbili da pregovaraju o otvaranju tržišta roba i usluga dok se ne ispune njihovi zahtevi u vezi poljoprivrede.

Poslednji pokušaj Generalnog direktora STO Paskala Lamija sa predlogom „20-20-20” takođe nije urodio plodom. Predlog je iako kompleksan pravio kompromis između različitih zahteva članica:

1. SAD su trebale da ograniče svoje subvencije poljoprivrednicima na 20 milijardi dolara (SAD su ranije ponudile maksimalno smanjenje na 22 milijardi dolara);

2. Maksimalna carina na industrijske proizvode iz zemalja u razvoju bi trebalo da bude 20% (u toku pregovora je postignut načelan konsenzus da će ove carine biti sigurno ispod 30%);

3. Usvojio bi se predlog G-20 da se carine na poljoprivredne proizvode smanje u proseku za 54% (što je kompromis između zahteva SAD od 70% i EU od 50%).

6. Nastavak pregovora u okviru Doha runde

Nakon dugotrajnih usaglašavanja, koja su trajala duže od godinu dana, pregovori u okviru Doha runde su konačno odmrznuti. Predsedavajući Komiteta za trgovinske pregovore je 18. decembra 2007. godine podneo izveštaj Generalnom savetu u kome navodi da su pregovori po svim pitanjima obnovljeni. [8]

U izveštaju je navedeno da je usvajanje modaliteta za sprovođenje pregovora prioritet u okviru svih pregovaračkih tema i da se tek nakon toga može očekivati značajniji napredak u pregovorima.

Pored toga, naglašeno je da je potreban napredak i po svim drugim pregovaračkim temama. Imajući to u vidu, potvrđeno je da se Doha runda mora nastaviti i završiti u skladu sa principom jedinstvenog poduhvata.

Iako je uočen napredak u pregovorima, potvrđeno je da postoje ozbiljni problemi oko usvajanja modaliteta za pregovore o liberalizaciji trgovine poljoprivrednim proizvodima. Tek nakon njihovog usvajanja može se govoriti o planovima za uspešno okončanje pregovora na tri najvažnija, paralelna koloseka: pregovorima o liberalizaciji trgovine poljoprivrednim i industrijskim proizvodima, pregovorima o liberalizaciji trgovine uslugama i pregovorima o pravilima STO.

Takođe, ukazano je na potrebu da se pregovori uspešno završe i po svim ostalim temama, od kojih su kao važnije istaknute: antidamping, subvencije i kompenzatorne mere, olakšavanje trgovine, poseban tretman za zemlje u razvoju i najmanje razvijene zemlje, trgovina i životna sredina i trgovinski aspekti prava intelektualne svojine.

Nakon pregovora koji su vođeni u prvoj polovini 2008. godine, Generalni direktor STO Paskal Lami je 25. jula 2008. godine izneo predloge koji su trebali da dovedu do okončanja Doha runde. [17]

U okviru pregovora o poljoprivredi predloženo je sledeće:

Doha runda multilateralnih trgovinskih pregovora

- SAD bi trebalo da smanje subvencije koje utiču na trgovinske tokove za 70% i to sa 48 milijardi dolara na 14.4 milijardi dolara;
- EU bi trebalo da smanji subvencije koje utiču na trgovinske tokove za 80% na visinu od 22 milijarde evra;
- Razvijene zemlje bi trebalo da snize svoje najviše carine za 70%. U ovu grupu spadaju carinske stope koje su više od 75%. Pored toga, samo 4% od svih proizvoda mogu da budu u grupi osetljivih sa carinskom stopom koja može da bude maksimalno 100%;
- Zemlje u razvoju bi imale mogućnost da 5% proizvoda izuzmu od smanjenja carina. Takođe, 7% proizvoda mogu da budu u grupi osetljivih i da se carine za njih snize za 18.9%. Zemlje u razvoju bi mogle da uvedu zaštitne mere ako uvoz poraste za 40% i to u visini od 15% od postojeće carine.

U okviru pregovora o industrijskim proizvodima predloženi su koeficijenti za primenu švajcarske formule. Važno je napomenuti da prilikom primene švajcarske formule niži koeficijenti daju veće smanjenje carinske stope. Razvijene zemlje bi koristile koeficijent 8, dok bi zemlje u razvoju mogle da biraju između sledeće tri opcije:

1. Koeficijent 20; za 14% proizvoda smanjenje carine bi se računalo tako što bi se smanjenje koje se dobija primenom formule delilo sa dva (dobija se duplo manje smanjenja nego primenom formule); 6.5% proizvoda je izuzeto od smanjenja;
2. Koeficijent 22; za 10% proizvoda je smanjenje duplo manje nego primenom formule; 5% proizvoda je izuzeto od smanjenja;
3. Koeficijent 25 bi se primenio na sve proizvode odnosno carinske stope.

I ovoga puta se pokazalo da su pregovori o poljoprivredi glavna prepreka za postizanje dogovora. Razvijene zemlje ponovo nisu želele da prihvate značajnije snižavanje subvencija, kao ni mogućnost da zemlje u razvoju uvedu zaštitne mere u slučaju značajnijeg porasta uvoza.

Zaključak

Prva runda multilateralnih trgovinskih pregovora u okviru STO, odnosno Doha runda pokrenuta je za vreme četvrtog sastanka Ministarske konferencije.

Ministarska deklaracija iz Dohe je predviđala da će se pregovori voditi pod nadzorom Generalnog saveta, a u okviru novoformiranog Komiteta za trgovinske pregovore. Pregovaračke teme će biti podeljene u tri

nivoa, a sami pregovori će se sprovesti u skladu sa metodom jedinstvenog poduhvata. Bilo je planirano da se Doha runda završi do 1. januara 2005. godine.

Ovaj rok je bio suviše ambiciozno postavljen što se pokazalo i na sastanku Ministarske konferencije u Kankunu. Nakon toga je usvojen tzv. Julski paket smernica za nastavak pregovora koji je trebalo da doprinese da se pregovori privedu kraju do sledećeg sastanka Ministarske konferencije, koji je održan u Hong Kongu.

To se nije dogodilo, a pregovori su u periodu od jula 2006. godine do septembra 2007. godine bili čak i suspendovani. Trenutno se pregovara o izmenama predloga koje je Generalni direktor STO Paskal Lami izneo 25. jula 2008. godine, a koji su tada odbijeni. Postoje nagoveštaji da bi zbog svetske finansijske krize najuticajnije članice bile spremne da učine značajnije ustupke koji bi doveli do konačnog dogovora. Da li će se to stvarno desiti, zavisice od procene njihovih vlada i pregovaračkih timova.

Literatura

1. Gud Valter, Rečnik termina međunarodne trgovinske politike, Ministarstvo za međunarodne ekonomske odnose Srbije i Crne Gore i Centar za evropsko pravo Pravnog fakulteta u Kragujevcu, Beograd, 2005,
2. Hoekman, Bernard, Strengthening the global trade architecture for development: the post Doha agenda, The World Bank and CEPR, 2002,
3. Internet, 21/10/08, www.g-20.mre.gov.br,
4. Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization, WTO, The Legal Texts, The Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations; WTO Secretariat, 2002,
5. WTO, Doha Declarations, Ministerial Conference, Doha, 9-14 November 2001, WTO Publications, Geneva, 2001,
6. WTO, Doha Development Agenda Global Trust Fund; WTO Database, Internet, 04/12/08, www.wto.org,
7. WTO, Doha Work Programme, WTO Database; Internet, 04/11/08, www.wto.org,
8. WTO, General Council, Report by the Chairman of the Trade Negotiations Committee, December 18th 2007, Internet, 22/11/08, www.wto.int/gatt_docs/English,
9. WTO, Guidelines and Procedures for the Negotiations on Trade in Services, Special Session of the Council for Trade in Services, March 28th 2001, WTO Database; Internet, 21/11/08, www.wto.org,
10. WTO, Hong Kong Ministerial Declaration, WTO Database; Internet, 04/12/08, www.wto.org,
11. WTO, July Package – General Council's post-Cancun decision adopted August 1st 2004, WTO Database, Internet, 04/12/08, www.wto.org,

Doha runda multilateralnih trgovinskih pregovora

12. WTO, Livingstone Declaration, Fourth LDC Trade Ministers Meeting, June 25-26th 2005, WTO Database, Internet, 05/11/08, www.wto.org,
13. WTO, Modalities for the Special Treatment for Least-Developed Country Members in the Negotiations on Trade in Services, Council for Trade in Services, September 3rd 2003, WTO Database; Internet, 21/11/08, www.wto.org,
14. WTO, Overview of the WTO Secretariat, Internet, 06/11/08, www.wto.org,
15. WTO, Secretariat budget for 2008; Internet, 06/11/08, www.wto.org,
16. WTO, Singapore Ministerial Declaration, WTO Database; Internet, 04/11/08, www.wto.org,
17. WTO, WTO Mini-Ministerial Evades Collapse, as Lamy finds “way forward”, Internet, 13/11/08, www.wto.org.

DOHA ROUND OF MULTILATERAL TRADE NEGOTIATIONS

Abstract: Doha round is the first round of multilateral trade negotiations since the establishment of World Trade Organization. It has been launched with the adoption of Ministerial Declaration on Fourth Ministerial Conference Meeting held in Doha 2001. Primary objective of the round is further liberalization of world trade having in mind the needs of developing countries. Doha Round includes many negotiating issues, from agriculture to trade aspects of intellectual property rights. The evidence of volume and complexity of the Doha Round is the fact that negotiations are still in progress.

Key words: WTO, Doha round, multilateral negotiations, liberalization